

Александра Антонова
Естетика на вещта в разказите и пътеписите на
Димитър Димов*

Уважаеми колеги и приятели,

Настоящият текст се разхожда накратко около предметното изображение в несравнимия Димов разказ, интересува се от това как е изградена вещта и как тази вещ, на свой ред, изгражда.

Разказите си Димитър Димов публикува през 40-те и 50-те г. на миналия век. Драмата на човешкия копнеж по крайност, увлекателната авантюра на разказите – всеки със свой ритъм – са сред основните им естетически постижения. Но особен интерес представлява влиянието, което зрялата неореалистична естетика на *предмета* оказва върху реалистичния рисунък в неговите разкази и пътеписи. Изобразителната функция на предметния детайл е похват, в който се долавя качествено повлияната реалистична традиция от 20-те до 40-те години на XX в.

Естетиката на вещта е художествен феномен с огромен изследователски потенциал. Кое превръща вещта в естетически феномен? От една страна е майсторски постигнатото усещане за материална текстура, от друга – самият факт на превръщането на вещта в тема. Тема на изкуството, вещта става предмет на изкуството.

Естетиката на предмета у Димов е естетика на щриха. Пластиката на вещта поставя нов аспект на отношението „фрагмент-детайл“. Естетиката на вещта създава нова роля на фрагмента – прави го детайл. Фрагментът, който функционира като детайл, оразличава Димовия фрагмент от експресионистичния фрагмент, например. Като добива естетическо статукво, предметният детайл става структуроопределящ за повествованието. А пластиката на вещта – основен изобразителен похват на образа и действието. В този смисъл можем да определим

образите на Димов не като фрагментарни, а като сведени до детайла, до предметния детайл.

Димов създава образи посредством *материалния контур на тялото, на цвета, на битовата вещь и аксесоара*. Бледорусото създаване от разказа „Севастопол, 1913“ е сведено до пластиката на нежния профил и до внушението на цвета: зелени очи, тютюнево сако и чайножълта блуза, които я открояват върху паното на парижката тълпа. Героят от „Карнавал“ е умело изобразен чрез колосаните ръкавели и бастунче с дръжка от слонова кост, болната Ани е в пластиката на роклята от черно кадифе, с бели хризантеми на рамото, а русите ѝ къдри хармонират красиво със златните ѝ гривни. Болестта ѝ е изразена в текстурата на начервените устни и мъртвешки ръце. Луксът в дома на маестро Кинтана, пък, ни е внушен само в няколко вещни детайла: пълзящите ясини и арабеските по колоната до басейна. А бедността на народните казети – в целулоидните гребени и басмени роклици с волани.

Вещната текстура позволява на Димов да създава сцени пособно на *живописни платна*, върху които кожата изглежда като узряла праскова, а устните сияят като разрязан нар. Така оставаме с чувството, че Бразилия от „Анатомът Да Коста“ е, заедно с изумително живописните грамади в залива, още и – най-вече – в детайла на жълтия пакет с кафе, който поетесата Жераес носи в плетената си чанта. Особено релефно оживява за читателя образът ѝ в скромната кафява пола и лимоненожълта плетена блуза. Тук-там се появяват отделни фрагменти от външността ѝ – слабото лице на Анита и мрежата от сини венички около глезените ѝ. А после – на официалната вечеря героинята е щрихирана в старомодна рокля от черно кадифе и елмазена брошка. Ето и мулатът-детектив, който е забележим в розовата си риза и жълтата вратовръзка на точки. Въобще, пластическото присъствие на героите посредством детайли от облеклото им е особено обикнато от Димов.

Чрез умело вграденията естетика на предмета Димов създава чувството за *светското* като аспект на социалната среда. Космополитно светското излъчване – така характерно за героите на Димов – е постигнато посредством детайли-маркери

на светската среда и липса на предметни детайли с етнически-родно съдържание, например. Умелият пластически фрагмент, изграден ерудитски, създава и автентично екзотичните локуси в Испания, Бразилия, Париж. Но не само чувството за автентичност, а и чувството за движение е изразено от предмета. И в това е магията на Димовите пътеписи.

Пътеписите на Димитър Димов

Пътепис от ново поколение, Димовият пътепис се отделя от патетиката и рефлексивността на романтическия Вазов пътепис и усвоява най-новаторското от Алековия – културно-документалната фактура, нюансирана с любопитното, авантюрното, сензационното. Човешкото.

Всеки един от четирите пътеписа на Димов носи свой облик, свой, различен, ритъм, свои повествувателни акценти. Но общото за тях е в особеното естетическо присъствие на *битовата вещь*, чрез която пластиката на сюжета се подчинява и гради от пластиката на предмета. Естетиката в Димовите пътеписи е постигната именно чрез обилието от вещи – те носят автентичната среда, човешкото изживяване. Автентично предметното е автентично човешкото.

Тук можем да разберем защо пътеписът като жанр прецизно определя предметността като художествено присъствие: той ясно отграничава художествения смисъл на битовата от природната вещь, прорязва света, създаден от човека и света, създаден от Бога. Пластичният рисунък на Димов вае и двата свята, превръща битовата вещь в тема и обект на изкуството, за да го остави у читателя като предмет на изкуството. Прелестта на битовия детайл се усеща на фона на войната в „Януарска пролет“, улицата в Кавала грее с пластиката на плодовете, автентично възпроизвежда силния вкус към живота, който човек развива на път, сладокусното усещане за новото място, създадено от непознатото, небаналното ново място. Вкусът на пътуването е в пържената риба и плодовете, с които Димов вкухва от слънчевосиня Гърция в белите крайморски гостилници. Естетиката на предметния контур е и в живописното изображение, в пластиката на цвета. Димов стилизира пътуването си

до Кавала като широко живописно платно, върху което греят огненосиньо, златисти и розови утра се сменят от оранжеви залези, пейзажът е декоративно красив, неговата реалност се развива на границата на приказното. Цветното светоусещане е стилизирано разнообразно: импресионистичното платно става декоративно, а декоративното – по детски наивистично. Виолетовите гънки на Пиренеите с петна от кармин се сменят с улиците на Мадрид с жълтите, сини и червени трамваи, и стражари с бели каски.

Автентичното усещане за мястото е заложено в документалните щрихи, съчетани с любопитните. Защото какво е един пътепис без любопитното? И какво е предметното без живия човешки дъх, който да го нарисува – и себе си в него?

*Всички цитирани произведения са от Димов, Д. Съчинения в 5 тома, т. IV, С. 1974.